

289-290. Halit Ayarçi boog zich weer over de grafiek.

‘Vindt u de kleuren niet prachtig? Dat is het werk van mevrouw Nermin. Ik heb haar gezegd hoe ze het moest doen. Ze had het in één avond af. Ik ben nu bezig om bij iedere gekleurde kolom een beroepsnaam te schrijven.’

Dat vond ik nog het vreemdste van wat ik hoorde en zag. Ik probeerde iets tegen te werpen.

‘Maar meneer, is dat niet het paard achter de wagen spannen? Er moet toch eerst onderzoek worden gedaan, er moeten cijfers, dat wil zeggen resultaten worden verzameld. En die worden dan uitgedrukt in staafkolommen. Tenminste, zo heb ik het altijd begrepen...’

Halit Ayarçi keek me aan alsof ik een wildvreemde voor hem was.

‘Dat is ouderwets,’ zei hij. ‘Ouderwets en nergens voor nodig. Kost bovendien bergen tijd. En het leidt nergens toe. Dit is veel juister. De kans op vergissingen is ook kleiner. Want je kunt niets controleren. Kijkt u bijvoorbeeld even naar deze korte gele kolom, hier, tussen de rode en de paarse. Korter dan alle andere. Mevrouw Nermin had het ook anders kunnen doen. Maar dat heeft ze niet gedaan. Als ze het zo gedaan heeft, heeft ze daar ook een reden voor. Vanochtend heb ik haar daarnaar gevraagd. Ze zei dat ze het niet wist, dat het nu eenmaal zo in haar was opgekomen.

Het was zo in haar opgekomen. Alles wat in je opkomt is goed. Het is nu aan mij om de functie van die kolom te verzinnen. Daar zit ik me al een half uur het hoofd over te breken. Nu vraag ik u, hoe zou je moeten tellen om de werkelijkheid even goed te weerspiegelen als de beroepsnaam doet waar mijn gepijnigde brein naar op zoek is? Tellen draait ons altijd een rad voor de ogen. Leidt tot lachwekkende en gebrekkige resultaten. Je kunt bovendien niet zomaar willekeurig iets tellen. Als de mens nu altijd hetzelfde was, dan zou ik best in die zogenaamde statistiek kunnen geloven. Maar de mens is complex, hij verandert voortdurend. Waarom ons dan begeven in zoiets vermoeiends? Ik reserveer die korte gele kolom voor de gebrekkige mate waarin de klokken van zwaar zieke patiënten gelijklopen. Het laat ook zien dat die zes keer zo kort is als de kolom van hun directe burens.

En de simpele zwarte lijn hier toont dat de doden geen enkele relatie meer hebben met de tijd.’

‘Prima, maar moet dat nu ook per se worden opgeschreven? Dat spreekt toch voor zich...’

‘Jawel. Daarom moet het juist worden opgeschreven. Want als we dat niet doen, hoe moeten we dan uitleggen dat uit onze relatie met klokken en tijd het feitelijke levensbesef blijkt? Merkwaardig, u praat alsof u nog niet weet waarom ons instituut is opgericht. We houden ons bezig met een maatschappelijke kwestie.

We zijn hier om dienst te verlenen. Dacht u nu werkelijk dat ik in het leven niets anders te doen had?’

292. ‘Beste man, wij waren eerder op de wereld dan het werk. Werk wordt uitgevonden door de mensen die het moeten doen. En wij hebben dit uitgevonden. Denkt u nu dat het geen echt werk kan zijn omdat er niemand vóór ons is geweest die dit heeft bedacht of omdat het eerder op een andere manier is bedacht? Wij werken, en we werken aan iets belangrijks... Werken is over je tijd beschikken, weten hoe je die moet gebruiken. Wij gaan daar de weg voor vrijmaken. Wij zullen onze omgeving het besef van tijd geven. We zullen in onze omgeving allerlei woorden en ideeën lanceren. Wij zullen zeggen: de mens is vóór alles werk, en werk is tijd. Is dat soms geen echte beweging?’

295. Een beperkt personeelsbestand houdt in dat het niet werkt. Een instelling is een levend organisme. Met maag, armen, benen... Het is allemaal noodzakelijk. En ik ga nog een stapje verder: ook de onnodige elementen moeten aanwezig zijn.’

Ik verzamelde al mijn moed.

‘Waarom dan?’ vroeg ik.

‘Om ze indien nodig te ontslaan... U weet net zo goed als ik dat er overal ter wereld jaloezie bestaat tegen officiële, half-officiële instellingen. Er wordt bijna altijd gepraat over dingen als bezuinigingen, het snoeien in de uitgaven, en dan volgen er maatregelen. Wat moeten we doen als er zo’n maatregel van ons wordt gevraagd? Onze noodzakelijke elementen op straat zetten soms? Onze naaste familieleden, onze vrienden opofferen? Nee. Ik ben van plan een paar zondebokken in dienst te nemen. Dat fenomeen kent u toch wel? De oude Joden laden ieder jaar hun zonden op een geit en sturen die de woestijn in. Dat doen wij ook, indien nodig. Je moet van tevoren aan alles denken. Twee jaar na de oprichting beginnen ze over verspilling. Dat betekent dus dat we een paar mensen nodig hebben die we makkelijk kunnen opofferen teneinde de publieke opinie onze goede wil te tonen.

Wat moeten we anders? Onderling lootjes trekken soms? Dat doen we misschien ook, maar... We kunnen toch maar beter van het begin af aan voorbereid zijn. We moeten een paar mensen hebben. Een paar mensen van het soort waar iedere instelling makkelijk vanaf kan, die je zelfs kunt vervolgen... Dan hoeven we ook geen last te hebben van ons geweten. En bovendien moeten we ook op zoek naar personeel voor onze klokkengelijkzetsposten...’

415. ‘Tot nu toe heeft het Klokkengelijkzetsinstituut iedere belofte waargemaakt,’ zei hij. ‘Weliswaar lopen stads- noch privé-klokken zo regelmatig als zou moeten. Maar onze mensen zijn eraan gewend geraakt geregeld op de klok te kijken en het tijdsverloop te meten, en we mogen de klok dan misschien niet geheel en al de dorpen in hebben gekregen, met het plezier dat aan klokken wordt beleefd is dat wel degelijk gelukt. Een miljoen dorpskinderen loopt heden te dage met een speelgoedhorloge om de pols dat door ons is verkocht. Dat betekent dat ze, als ze opgroeien, mede dankzij de gunstige financieringsmogelijkheden van onze Klokkenbank stuk voor stuk de eigenaar van een echt horloge zullen zijn. Zelfs al hebben ze er niets aan, dan nog beschikken ze daarmee over een eigendom dat ze in onderpand kunnen geven of dat ze kunnen verkopen als ze krap zitten en dat dan enig geld opbrengt. Voor vrouwen zijn we op zoek gegaan naar ander vormen voor het horloge dan het gebruikelijke armbandmodel. We hebben het een plaats gegeven op allerlei gewone sieraden. Vooral onze uitvinding van jarretelles met uurwerk vinden over de hele wereld grote aftrek. U hebt er heel wat bezwaren tegen geuit. De jarretelles zouden volgens u hoogstens toepassing vinden in nachtclubs. Maar er lopen nu alleen al in Istanbul toch maar mooi duizenden dames rond die zo’n jarretelle met klokje dragen. In een uiterst elegante beweging trekken ze onderweg hun rok even op om te zien hoe laat het is. En zelfs daar is het niet bij gebleven. Mijn voorstel om bepaalde staatsdecoraties op het congres van de Internationale Vrienden van de Klok uit te voeren als uurwerk, is aangenomen. Er staat een grote reclamecampagne op stapel. Dat is ook de reden, samen met uw toelichtingen op het laatste congres, dat er nu wereldwijd belangstelling is voor sultan Mahmut de Tweede, die een gouden horloge cadeau deed aan iedereen die hem dierbaar was of voor wie hij grote waardering had. Er verschijnt het ene na het andere boek over hem. En bij al die eclatante successen zou ik dan op mijn belofte moeten terugkomen? Een klokkenindustrie hebben we weliswaar nog niet kunnen oprichten. Maar we hebben wel een aantal maatregelen weten te bewerkstelligen die de invoer van uurwerken vereenvoudigen! De beste klokkenwinkels vallen onder ons monopolie!’

433. 'Nee, ze liegen niet,' zei ik. 'Ze menen die twee dingen oprecht. Ze houden van vernieuwing zolang het hunzelf niet raakt. En onder die voorwaarde houden ze er nu nog steeds van. Maar in hun eigen leven spelen ze op zeker.'

'Dat kan toch helemaal niet? Hoe kun je nu op twee verschillende manieren denken? Hoe kun je er twee logica's tegelijk op na houden?'

Halit Ayarçı was werkelijk de wanhoop nabij.

'Natuurlijk kan dat. Liever gezegd, als de belangen anders komen te liggen, verandert de logica ook.'